

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه)

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان
(مثال: مشروع كهشانهوه)

م.م. چاوان سردار لطيف

chawan.sardar@lfu.edu.krd

قسم القانون، كلية الحقوق والعلاقات الدولية، الجامعة الفرنسية اللبنانية، أربيل، إقليم كردستان، العراق.

الكلمات المفتاحية: المصارف الإسلامية، التعافي الاقتصادي، الاستثمار، مشروع بلووم، إقليم كردستان

كيفية اقتباس البحث

لطيف , چاوان سردار , دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه), مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية، حزيران ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٦ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

مسجلة في
ROAD

مفهرسة في
IASJ

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:
مشروع گه‌شانه‌وه)

The Role of Islamic Banks in Revitalizing the Investment Sector in the Kurdistan Region (Example: The Geshana Project)

Chawan Sardar Latif

**Department of Law, Faculty of Law and International Relations,
French Lebanese University, Erbil, Kurdistan Region, Iraq.**

chawan.sardar@lfu.edu.krd

Keywords : Islamic Banks, Economic Recovery, Investment, Bloom Project, Kurdistan Region

How To Cite This Article

Latif , Chawan Sardar , The Role of Islamic Banks in Revitalizing the Investment Sector in the Kurdistan Region (Example: The Geshana Project) ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, june 2026,Volume:16,Issue 6.

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract:

Islamic banks play a pivotal role in the financial and investment sectors of the Kurdistan Region. Distinguished by their adherence to the principles of Islamic Sharia, they represent one of the fundamental pillars of the contemporary economic system. These banks contribute significantly to economic development by mobilizing savings, accumulating capital, and directing financial resources toward investment projects that promote sustainable development across the region.

Since economic and social development requires adequate financial resources to support various economic sectors, and because investment activities in a Muslim society such as the Kurdistan Region should be

conducted in accordance with the principles of Islamic Sharia, investment is regarded as a fundamental driver of economic growth.

This study examines the role of Islamic banks in promoting investment and evaluates their impact on enhancing the level of investment in the Kurdistan Region. It highlights the bloom Project as a case study of an investment initiative implemented through an Islamic bank. Furthermore, the study discusses Islamic financing modes and their objectives in mobilizing capital and fostering economic development in the agricultural, industrial, tourism, and healthcare sectors in accordance with the principles of Islamic Sharia adopted by Islamic banks operating in the Kurdistan Region. The main purpose of this study is to understand the role of Islamic banks in participating in investment development in Kurdistan in order to reach conclusions and recommendations, to know the size of working capital in Kurdistan and the ability to raise investment Principles of Islamic Sharia How to implement the development project in Islamic Bank. This study assumes that there is a mutual relationship between Islamic banks and the investment sector in the Kurdistan Region. This paper works to prove or disprove this hypothesis.

المخلص:

تؤدي المصارف الإسلامية في إقليم كردستان دورًا محوريًا في القطاعين المالي والاستثماري، إذ تتميز بخصائصها المستندة إلى مبادئ وأحكام الشريعة الإسلامية، مما يجعلها إحدى الركائز الأساسية للنظام الاقتصادي المعاصر. وتسهم هذه المصارف في تعزيز التنمية الاقتصادية من خلال استقطاب المدخرات، وتعبئة رؤوس الأموال، وتوجيهها نحو المشروعات الاستثمارية التي تخدم التنمية المستدامة في الإقليم.

ونظرًا لأن أي تنمية اقتصادية واجتماعية تتطلب توفير الموارد المالية اللازمة لتمويل القطاعات الاقتصادية المختلفة، ولأن الاستثمار في مجتمع مسلم كإقليم كردستان ينبغي أن يستند إلى أحكام الشريعة الإسلامية، فإن الاستثمار يُعد أساسًا لعملية التنمية الاقتصادية.

وتسعى هذه الدراسة إلى بيان دور المصارف الإسلامية في تشجيع الاستثمار وبيان أثرها في رفع مستوى الاستثمار في إقليم كردستان، مع تسليط الضوء على مشروع بلووم بوصفه نموذجًا لمشروع استثماري نُفذ من خلال أحد المصارف الإسلامية. كما تتناول الدراسة صيغ التمويل الإسلامي وأهدافها في توظيف رؤوس الأموال وتحقيق التنمية الاقتصادية في قطاعات الزراعة، والصناعة، والسياحة، والصحة، بما ينسجم مع مبادئ الشريعة الإسلامية المعتمدة في المصارف الإسلامية العاملة في إقليم كردستان. تهدف هذه الدراسة بشكل أساسي إلى فهم دور البنوك الإسلامية في المشاركة في تنمية الاستثمار في إقليم كردستان، وذلك بهدف التوصل إلى استنتاجات وتوصيات، ومعرفة حجم رأس المال العامل في الإقليم، وقدرته على جذب الاستثمارات، وتطبيق مبادئ الشريعة الإسلامية، وكيفية تنفيذ مشاريع التنمية في البنوك الإسلامية. تفترض هذه الدراسة وجود علاقة تبادلية بين البنوك الإسلامية وقطاع الاستثمار في إقليم كردستان، وتسعى هذه الورقة البحثية إلى إثبات هذه الفرضية أو دحضها.

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه

رۆلى بانکه نيسلاميه کان له بوژانه وهى کهرتى وه بهر هينان له ههرىمى کوردستان (به نمونه: پرۆژەى گه‌شانه‌وه)

م.ی/ چاوان سردار لطیف

بەشىى ياسا، كۆلىژى ياسا و پەيوەندىيە نىۋەدەۋلەتتەكان، زانكۆى لوبنانى فەردەنسى، ھەولير، ھەرىمى كوردستان، عىراق.

chawan.sardar@lfu.edu.krd

پوخته

بأنكه ئىسلامىيەكان لە ھەرمى كوردستان دا پۆلى سەرھەككيان ھەمىە لەبۆرى دارايى و ھە بھرەئنان دا كە خاومەن تايبەتمەندى خۆيانە، ھە پۆلىكى گرنكى ھەمىە لەئايى ئابورى دا ھەمەمى سىستەمى ئابورى ھاوچەرە كەلەرگە شۆازو ھاوگىشەكانى خۆيەو كە دەكات بۆ گەشەكردنى ھە بھرەئنان لە ھەرمى كوردستان دا سەربارى توانا بە ھەزەمەى لە پراكتىشەنى پاشەكەوت و كۆكردنەو زىادكردنى سەرمايە ھە بھرەئنانى ھەرم، ھەروەھا ھەمە دەزانين كە ھەمە گەشەسەندىكى ئابورى و كۆمەلەيەتى پيوستە پيداويستى دارايى و ھە بھرەئنان بۆ چوئە ژورەو ھەمەيت لەكەرتە ئابورىەكاندا، ھە ھەموو ھە بھرەئنانىك پيوستە بنیات بنريت لەسەر ھەمەمى شەريەتى ئىسلامى لە كۆمەلگايەكى موسلمانى ھەمەمى كوردستان دا، ھە بھرەئنان بە ھەمەمى پروسەى ئابورى دادەنريت.

تۆۈمەر رۆلى بانكە ئىسلامىيەكان لە ھاندانى ومبەرھىنان و كاريگىر يىيان لەسەر بەرز كوردنەھەى ئاستى ومبەرھىنان لە ھەرىمى كوردستان دا دمخاتە پروو بەتیشك خستنه سەر نمونەى پرۆژەى گەشانەھە كە لە رینگای بانكى ئىسلامىيەھە جىيەجىكرادە، وە ھاوكىشەكانى پارەدانى بانكى ئىسلامى و ئامانجەكانى ومبەرھىنان كە ھەولدانە بۆ خستنه گەرى سەرمایەى پىشخستنى ئابورى كۆمەلگا لەبارەكانى كشتوكال و پىشەسازى و گەشت وگوزار و تەندروستى بەپىى بنەماكانى شەرىعتى ئىسلامى لە بانكەكانى ئىسلامى لە ھەرىمى كوردستان دا.

كليلە ووشە: بانكە ئىسلامىيەكان، بوژانەھەى ئابورى، ومبەرھىنان، پرۆژەى گەشانەھە، ھەرىمى كوردستان

۱- بهرایی:

بانکه ئیسلامیه‌کان له‌پ‌ی‌گای ش‌ی‌وازه‌مکانی پارهم‌دارکردنی ر‌و‌ل‌ئ‌یکی به‌رچاو ده‌بینن له‌ بو‌ژاندنه‌وی و‌م‌ب‌ه‌ره‌ن‌یان له‌ ه‌هر‌ئ‌یمی کوردستان دا وه‌ ئ‌هو خ‌زم‌ه‌ت‌گ‌وزاری‌یه‌ی که پ‌ن‌ش‌که‌ش‌یان ده‌ک‌من زی‌ات‌ر ج‌و‌راو‌ج‌و‌ر ب‌ون له‌وانه‌ی که بانکه ته‌ق‌لی‌ب‌دیه ج‌یا‌وازه‌م‌کان دا‌ب‌ی‌ن‌یان کرد‌وه، له‌ب‌ه‌ر ئ‌ه‌وه‌ی چ‌الاکی‌ه‌تی بانکی ئ‌یسلامی متم‌انه‌یان له‌چه‌م‌که‌کانی به‌ش‌دار‌ی‌کردن و پ‌له‌وپ‌ایه و پ‌یش‌ب‌ی‌ن‌ی‌کردن ب‌و چه‌م‌کی‌کی نو‌ئ له‌ مام‌ه‌ل‌ئ‌ی کر‌ئ‌ید‌ت‌یه‌کانی بانک دا به‌له‌کارل‌ادانی ده‌سته‌واژه‌ی نه‌ر‌یت‌ی ر‌ئ‌ژه‌ی سوو خ‌سته‌سه‌ری زیاده ت‌ئ‌پ‌ه‌ری‌وه، وه‌ به‌ه‌وی ئ‌هو ق‌م‌یرانه‌ی له‌ ئ‌ابوری ه‌هر‌ئ‌یمی کوردستان دا ه‌م‌یه بانکی ئ‌یسلامی ه‌ی‌وای ک‌و‌مه‌ل‌گ‌ای گ‌ه‌ش کرد ب‌و ر‌زگار ب‌ون له‌و کار‌ی‌گ‌ه‌ریه نه‌ر‌ن‌ی‌یه‌ی که به‌ه‌وی ق‌م‌یرانی ئ‌ابوری‌ه‌وه دروست بوو، چونکه بانکه ئ‌یسلامیه‌کان پ‌شت به‌کارم‌کان‌یان ده‌به‌ستن به‌ ئ‌ه‌ح‌کامه‌کانی شه‌ری‌ه‌تی ئ‌یسلامی و بن‌چ‌ینه‌کانی ئ‌ابوری ئ‌یسلامی که مام‌ه‌له‌ له‌گ‌ه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی خ‌سته‌سه‌ری پار‌ه‌و و‌ه‌رگرت‌نی سوودا ق‌ه‌ده‌غه ده‌کات، ده‌رف‌ه‌تی و‌م‌ب‌ه‌ره‌ن‌یان سن‌ورداره به‌ب‌ه‌ر ه‌مه‌ه‌ن‌یانی راسته‌ق‌ینه‌وه که سه‌رچاو‌م‌کانی ئ‌اراسته‌ی و‌م‌ب‌ه‌ره‌ن‌یانی راسته‌ق‌ینه ده‌کات ل‌ئ‌یه‌دا ئ‌ابوری ئ‌یسلامی ئ‌ه‌وه روون ده‌کاته‌وه که سه‌رمایه شایه‌نی گ‌ه‌ران‌ه‌وه ن‌به‌.

۱۰۱- گرنگی تویرینه وه :-

هاوکاری کردنی خویندن و دیراسه‌کردنی ریځاگانې پرمه‌پېدانی ومېرھنېان له‌ثاوری کوردستان له‌ریځه‌ی بانکه ئیسلامیه‌کانه‌وه بو جالا‌کردنی بانکه ئیسلامیه‌کان له پشته‌گیری

کردنیکى ئابوری له پرۆژمکانی وه‌به‌ره‌ئیان دا له‌هه‌ریمی کوردستان و جێبه‌جێکردنی سیستمی دارایی ئابوری ئیسلامی که‌له بانکه ئیسلامیه‌کان که گه‌وره‌ترین به‌شی رێگای دهرچونه له قه‌یرانی ئابوری له کوردستان دا.

٢٠١- نامانجی توێژینه‌وه:-

نامانجی سه‌ره‌کی ئهم توێژینه‌وه‌یه ئه‌وه‌یه که‌ئهو راستیه بزانی که‌پۆلی بانکه ئیسلامیه‌کانی کوردستان له‌به‌شداریکردن له په‌رمێدانی وه‌به‌ره‌ئیان له کوردستان دا بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌ین به ئه‌نجامه‌کان و پێشنیاره‌کان وه‌بۆ زانیی قه‌باره‌ی سه‌رمایه‌کانی کار له کوردستان و توانای کۆکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ئیان، وه بۆ ئاشنا‌بونمان به‌کاری بانکه ئیسلامیه‌کان له کوردستان و مزانیی چۆنیه‌تی به‌یاردان بۆ پالێشتی کردنی پرۆژه‌یه‌که له کوردستان له سه‌روشتیکی تایه‌ت دا به‌پێی ئه‌حکام و به‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی چۆنیه‌تی گوزه‌رکردنی پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه له بانکی ئیسلامیدا.

٣٠١- گریمانه‌ی توێژینه‌وه:-

ئهم توێژینه‌وه‌یه گریمانه‌ی ئه‌وه ده‌کات که په‌یوه‌ندییه‌کی هاو‌لایه‌نانه هه‌یه له‌نیوان بانکه ئیسلامیه‌کان و که‌رتی وه‌به‌ره‌ئیان له‌هه‌ریمی کوردستان دا. ئهم توێژینه‌وه‌یه کار بۆ سه‌لماندن یان نه‌سه‌لماندنی ئهم گریمانه‌یه ده‌کات.

٤٠١- په‌رسیاری توێژینه‌وه:-

په‌رسیاره سه‌رکییه‌کانی توێژینه‌وه‌که‌مان به‌یتین له:-

١٠٤٠١- ئایا‌بانکی ئیسلامی پۆلی هه‌یه له بوژاندنه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌ئیان له هه‌ریمی کوردستان دا؟

٢٠٤٠١- هاوکێشه‌کانی پارهدان له‌بانکه ئیسلامیه‌کان به‌چ شێوازی‌که؟

٣٠٤٠١- بانکی ئیسلامی له هه‌ریمی کوردستان دا به‌یاسای تایه‌ت رێکخراوه؟

٤٠٤٠١- له ئه‌گه‌ری نه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریمی کوردستان دا ئایا

یاسای وه‌به‌ره‌ئیان هه‌ریمی کوردستان ده‌توانیت هوکمی بانکی ئیسلامی بکات؟

٥٠٤٠١- له‌نیو بانکه ئیسلامیه‌کانی هه‌ریمی کوردستان دا له‌پێناو بوژاندنه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌ئیان چی ده‌گوزهریت؟

وه‌لامی ئهم په‌رسیاران له‌به‌شه‌کانی توێژینه‌وه‌که‌مان دا دێته به‌ر دیده.

٥٠١- کێشه‌و‌ناسته‌نگی توێژینه‌وه:-

١٠٥٠١- کێشه‌ی توێژینه‌وه:-

کێشه‌که ئه‌وه‌یه که کوردستان به‌روونی به‌ده‌ست قه‌یرانی دارایی و هه‌زاریه‌وه ده‌نا‌ئینیت ئه‌مه‌ش وایکردوه که به‌هێزه‌وه درێژه به‌په‌رۆسه‌ی گه‌شه‌پێدانی ئابوری بدن لاوازی و که‌می پاره‌کاری کرده سه‌ر ئه‌دای پرۆژمکانی له‌بوا‌ری ئابوریه جیا‌جیا‌کاندا له‌رووی بچوکی پرۆژمکان و هه‌لگه‌رتنه‌وه‌یان بۆ چرک‌کردنه‌وه‌ی کار، به‌هۆی ئه‌و قه‌یرانی داراییه‌ی رووی له‌هه‌ریمی کوردستان کرده زۆربه‌ی لێکۆلینه‌وه‌کان دهریان خستوه که زۆرجار پرۆژمکان پشت به‌پاره‌دارکردنی خۆیان ده‌به‌ستن یان کو‌مه‌کی خێزانی^(١).

کێشه‌ی بانکه ئیسلامیه‌کان و به‌شداری کردنیان له هاندانی وه‌به‌ره‌ئیان له کوردستان، ئازادییه و یاری کردنه به‌نرخێ ئه‌و که‌لوپه‌لانه‌ی که دابیینی ده‌کهن بۆ که‌ریاره‌که هه‌ر بانکه‌و به‌پێی رێوشوونی تایه‌تی خۆی ئه‌مه‌ش هه‌له‌به‌ته له‌به‌ر نه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریمی کوردستان دا.

٢٠٥٠١- ناسته‌نگی توێژینه‌وه:-

نه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریمی کوردستان دا له‌گه‌رنگه‌ترین ناسته‌نگیه‌کانی به‌رده‌م توێژه‌ر بون.

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

٦٠١-میثودی توێژینه‌وه:-

سه‌بارمت به‌میثودی توێژینه‌وه‌که‌مان میثودی شیکاری به‌کارده‌هێنین به‌شیوه‌یه‌ک به‌باس کردنی بابته‌که‌و شیکردنه‌وه‌ی ودانانی رای نوسهران و دانانی رای توێژه‌ری ئهم توێژینه‌وه‌یه‌وه‌له پال ئهمه‌ش دا سیسته‌می ئایراک (IRAC) به‌کارده‌هێنین له‌و به‌شانه‌ی که‌پنویست بێت و له‌ ئه‌وه‌ی له‌به‌شی چوارهم دا له‌و به‌شه‌ی که‌باس له‌روای بانکی ئیسلامی له‌هاندانی وه‌به‌ره‌ینان له‌هم‌ری می کوردستان دا ده‌کات سیسته‌می ئایراک به‌کارده‌یت به‌شیوه‌یه‌ک به‌باس کردنی بابته‌که‌و دانانی ده‌قی یاسایی و وه‌جیه‌جێکردنی له‌نیو بانکه ئیسلامیه‌کانی هه‌ری می کوردستان دا که‌چهند نمونه‌یه‌کی لیۆمر ده‌گرین و پاشان گه‌یشتن به‌ده‌ره‌نجام .

٧٠١- پلانی توژیینهوه و زمانی نویسی توژیینهوه:-

توژیینهوه کهم بابەتیکە سەردەمیانه و زیندوو لەپروژگاری ئەمروماندا لەخۆ دەگرێ کە پۆلی بانکه ئیسلامییهکان لەپوژانهوهی کەرتی وەبەرھێنانە لەھەریمی کوردستان دا کەبەھۆی زەبەلاحی قەبارە ی سەرما یە وەبەرھێنی بیانی و بچوکی قەبارە ی سەرما یە بانکه ئیسلامییهکانی کوردستان لە توژیینهوه کهمان دا تیشک دەخەینە سەر وەبەرھێنانی ناوخۆیی کەلە پینج بەش دا دێتە باس کردن:-

١٠٧٠١- بەشی یەکه می توژیینهوه کهم بەرای لەخۆ دەگریت کەتیدا راگەیندراوی توژیینهوه و گرنگی و ئامانج و گریمانه و پرسیار و ئاستەنگی و پلانی توژیینهوه تێدا یە.

٢٠٧٠١- بەشی دوو می توژیینهوه کهم چەمی بانکی ئیسلامی و پیناسە ی بانکی ئیسلامی و ئامانجەکانی و هاوکی شهکانی پارەدان بۆ بانکه ئیسلامییهکان و هەروەها تایبەتمەندییهکانی ئیسلامیش دەخەرتە روو.

٣٠٧٠١- بەشی سێ می توژیینهوه کهم چەمی وەبەرھێنان و ئامانجەکانی لەبانکی ئیسلامی لەھەریمی کوردستان دا لەخۆ دەگرێ لە دوو لق دا، کەلە لقی یەکه می دا باس لەچەمی وەبەرھێنان لەھەریمی کوردستان دا دەکریت وەلە لقی دوو می دا باس لەئامانجەکانی وەبەرھێنان لە بانکی ئیسلامی لەھەریمی کوردستان دەکریت.

٤٠٧٠١- بەشی چوار می توژیینهوه کهم باس لەپۆلی بانکی ئیسلامی لەھاندانی وەبەرھێنان لەھەریمی کوردستان دەکریت بەشیوہیەکی تێروتەسەل لەگەڵ دانانی چەند نمونە یەکی بانکی ئیسلامی لەھەریمی کوردستان دا دێتە باس کردن.

٥٠٧٠١- دوا ی هەموو ئەوانە ی پینشو و پۆلی دەرەنجام دێتە ئاراو کەلەمیانه ی توژیینهوه کهم دا پیندەگەم پاشان ئامازە بە هەندیک پینشیار دەکه می کە پین وایە بۆ سەرنج دان نوین.

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع كهشانهوه)

٢- چه مکی بانکی ئیسلامی:-

پیش ئهوی ههنگاو بنیین بۆ بابهته کهمان پێویسته ئاشنا بین به چه مکی بانکی ئیسلامی و پێناسه کردنی و ئامانجهکانی و هاوکیشهکانی پارهدان و تاییهتمه نديهکانی لهم چاپته ردا دهخهینه روو.

١٠٢- پێناسه ی بانکی ئیسلامی:-

ههلهته زور پێناسه کراوه بۆ بانکی ئیسلامی به لām ئیمه بوختترینیان دهخهینه روو که دهزگایهکی بانکیه کهله ههموو مامهلهو چالاکی و بهر یوبردن و وه بهر هینان دا به ههموو کارو ئامانجهکانیهوه له لایهن شه ریهتی ئیسلامی و ئامانجهکانی له سه ر رێچهکی شه ریهتی ئیسلامی ئه نجام ده دریت له ناو خۆ و له ده ره وه دا که ئهم بانکانه یاساو ریسای دامه زراوی خۆیان ههیه به شیوهیهک که پابهندن به بنه ماکانی شه ریهتی ئیسلامیه وه وه ههچ جورێک مامهله له گه ل خسته سه ری و سوودا ناکن^(٢).

٢٠٢- ئامانجهکانی بانکی ئیسلامی:-

بانکه ئیسلامیهکان ئامانجیان ئه وهیه ههموو بازرگانیهکی بانکی ناسراو ئه نجام بدن له پاشه کهوت کردن و وه بهر هینان و دارایی و ئهوانی دیکه له سه ر بنه ما ئیسلامیهکان که پابهندن به هوکمرانییه وه^(٣)، وه ههروه ها زیندو و کردنهوی پرۆگرامی ئیسلامی له مامهلهکانی دارایی و بانکی و وه بهر هینان دا بۆ رازی کردنی پێداویسته داراییهکانی تاکهکان، بانکی ئیسلامی گرنگی به چالاکی ئابوری و کۆمه لایهتی دمه دات له بواری دارایی و وه بهر هینان دا وه بانکردن له رێگه په رمی پدانی رێگاکانی راکێشانی سامان و پاشه کهوت و ئاراسته کردنی به ئاراسته ی به شداری کردن له وه بهر هینان دا له سه ر شێوازی بانکی ئیسلامی وه فراوان کردنی مه مه له کردن له گه ل که رتی بانکیدا به پیشه که شکردنی خزمه تگوزاری بانکی بهی بونی سوو له ناساندنی خزمه تگوزاریهکان، له پێناو زیندو و کردنهوی مامهله ی ئیسلامیدا^(٤). کهواته دهتوانین بڵێین ئامانجی بانکی ئیسلامی که شه کردنی په رمی پدان و وه بهر هینان و بهر ز کردنهوی لایهنی ئابوری تاک و کۆمه لگایه له سه ر بنه مای شه ریهتی ئیسلامی.

٣٠٢- هاوکیشهکانی پارهدان له بانکه ئیسلامیهکان:-

می تودو هاوکیشهکانی شه ریهتی ئیسلامی بۆ پارهدان زور و هه مه جو رن، هه ندیکیان درێژخایه نن وهک به شداری هه میشه یی به شداریی کردن له به شی سه رمایه (المشاركه)، وه هه ندیکیان به سه روهتی خۆیان کورته خایه نن وهک پێشبینی (المضاربة)، هه ندیکیان له شی وهی چالاکی ئابوری دان وهک کشتو کال و پیشه سازی، وه هه ندیکیان بۆ چه ن دین چالاکی وهک به شداری کردنی گونجاو ن، وه هاوکیشهیهکی دی له بانکی ئیسلامیدا ههیه بۆ پارهدان ئه ویش (المrabحة) که ئامراز یکی یاسایی و پارهدان بۆ بازرگانهکان و پیشه سازان و خاوه ن سه رمایهکان دا بین دهکات وه بهیهکێک له گه ر ئیهستهکانی فروشتن داده نرێ، که ئهم هاوکیشهیه ی پارهدان له بانکی ئیسلامی دا جیا یان دهکاته وه له بانکی نایه یی کهواته ئه مانه له بانکی ئیسلامی دا نایه نه بهر چاو^(٥).

٤٠٢- تاییه‌نامه‌نڊیه‌کانی بانکی نیسانی:-

بانکی نیسانی جگه‌له‌وه‌ی که بانکیکی تاییه‌ته رۆلی بانکه‌کانی په‌ره‌پێدان ده‌بینیت و رۆلیکی کۆمه‌لایه‌تی گرنگی هه‌یه که به‌ته‌وا‌وی له‌بانکه ته‌قلیدییه‌کان جیای ده‌کاته‌وه، له‌گرنگترین تاییه‌نامه‌نڊیه‌کانیش ئه‌مانه‌ن:-

١- بانکی نیسانی بانکیکی گه‌شه‌پێدانه‌:-

بانکی نیسانی بانکیکی گه‌شه‌پێدانی نیسانییه له‌سه‌ر گه‌نجان و بیکاری به‌پله یه‌ک له‌گه‌ل جیهانی گه‌شه‌سه‌ندوو تێگه‌یشتن و گه‌شتاندن له‌ بانکی نیسانی دا هه‌وکارن بۆ گه‌شه‌پێدانی وه‌به‌ره‌ینان له ته‌کنه‌لو‌جیای پێشکه‌وتوو، بانکی نیسانی له‌چه‌ند رێگه‌یه‌که‌وه به‌وا‌ی ئامانه‌کانی گه‌شه‌پێدان دا دیت، له‌وانه دامه‌زراندنی کۆمپانیاکان^(٦).

٢- بانکی نیسانی بانکیکی رۆلی کۆمه‌لایه‌تی ده‌بینی :-

بانکیکی نیسانی که‌به شه‌ریعه‌تی نیسانییه‌وه په‌یوه‌ست بێت رۆلیکی دیارو چالاکییه‌کی نالاسایگه‌ری هه‌یه، که بانکی ته‌قلیدی نابزانی که‌هه‌ویش رۆلی کۆمه‌لایه‌تییه له‌لایه‌کی تروه بانکی نیسانی چالاکی زیان به‌خش بۆ کۆمه‌لگا دابین ناکات پابه‌نده به‌و حوکمانه‌ی نیسانم که‌هه‌موو زیان و به‌کاریه‌یه‌که قه‌ده‌غه ده‌کات مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که‌بانک به‌هیچ شێوه‌یه‌که مامه‌له له‌گه‌ل خسته‌سه‌ری پاره ناکات له‌گه‌ل بازرگانییه‌کی په‌یوه‌ست به‌ پرۆژه‌کانی حکومه‌ت یان وه‌ک وه‌رگرنتی سوو یاخود پێشه‌سازی و بازرگانی کردن په‌یوه‌ست به‌ گوشتی به‌راز^(٧).

٣- بانکی نیسانی شه‌ریعه‌تی نیسانی به‌رپوه ده‌بات:-

پشت به‌ستن به‌بنه‌مای یه‌ک له‌وا‌ی یه‌ک، به‌و واتایه‌ی مرۆف له‌ زه‌وی دا له‌لایه‌ن خوادوه دروست کراوه و سه‌ده له‌ وا‌ی سه‌ده مرۆف له‌بون دا به‌رده‌وامه به‌و پێیه‌ش پێویسته کار و بازرگانی و وه‌به‌ره‌ینان به‌پێی مه‌رجه‌کانی شه‌ریعه‌تی نیسانی بێت، وه هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی له‌سه‌ر بنه‌مای سوو(ریبا) ئه‌م راستیه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌چالاکی بانکه نیسانییه‌یه‌که جه‌خت له‌سه‌ر وه‌به‌ره‌ینانی راسته‌قینه ده‌کاته‌وه له‌جیاتی ئه‌وه‌ی سه‌رنج بدریته قه‌رزکردن، وه‌هه‌روه‌ها وه‌به‌ره‌ینانیان به‌په‌یره‌موکردنی سیسته‌می به‌شداری کردن ده‌بی^(٨).

هه‌ر له‌م روه‌نگه‌یه‌وه به‌رایێ توێژه‌ری ئه‌م توێژینه‌وه‌یه به‌و پێیه‌ی که بانکی نیسانی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی نیسانی په‌یره‌و ده‌کات که‌واته دراوی ئه‌لیکترۆنی و بیتکۆین که‌باوترینه‌یه له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا به‌کارنایه‌ت و دوری ده‌خاته‌وه و مامه‌له‌ی پێوه ناکات چونکه به‌هه‌موو شێوه‌کانی دراوی ئه‌لیکترۆنییه‌وه حه‌رامه، حه‌رامیش له‌نیو بانکه نیسانییه‌کان دا دوری ده‌خاته‌وه که‌واته دراوی ئه‌لیکترۆنی و بیتکۆین له‌نیو بانکه نیسانییه‌کانی کوردستان دا رهنده‌کرینه‌وه.

بانکی نیسانی رۆلیکی به‌رچاوی هه‌یه له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی وه‌به‌ره‌ینان هه‌ر بۆیه وه‌به‌ره‌ینان ده‌که‌ین به‌ بابه‌تی چاپته‌ری داها‌توو.

٣- چه‌مکی وه‌به‌ره‌ینان و نامانه‌کانی له‌بانکی نیسانی له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا:-

١٠٣- چه‌مکی وه‌به‌ره‌ینان له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا:-

وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریه‌ی کوردستان بابه‌تییه که‌ به‌یاسای تاییه‌ت رێخه‌راوه که دامه‌زراوه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریه‌ی کوردستان رێنیشانده‌ریکی بۆ وه‌به‌ره‌ینان ده‌رک‌دوه که‌وه‌رگیرانه عه‌ره‌بی و کوردیه‌کانی هه‌یه، که تێیدا زانیاری سه‌ره‌تایی له‌سه‌ر هه‌ریه‌ی و رونه‌کردنه‌وه‌یه‌کی ساده‌یه بۆ گرنگترین ئه‌و پرگانه‌ی که‌له یاسای وه‌به‌ره‌ینان له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا هه‌یه له‌گه‌ل ئه‌و سودو گرمنتیانه‌ی که به‌ وه‌به‌ره‌ینه‌رو بواره‌کانی وه‌به‌ره‌ینان دراوه، له یاسایه‌که دا به‌نا‌وی یاسای وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریه‌ی کوردستانی عێراق ژماره (٤) سا‌لی ٢٠٠٦^(٩)، که ئه‌م یاسایه گرنگترین پرگه‌کانی خۆی له‌یاسا مۆدێرنه‌کانی ولاتانی عه‌ری و وه‌رگرتوه به‌تاییه‌ت ئه‌و یاسایانه‌ی که‌باس له هاندانی که‌رتی تاییه‌ت ده‌کات^(١٠).

٤- رۆلی بانکی ئیسلامی له‌هاندانی وه‌به‌ره‌ئینان له‌ههریمی کوردستاندا به‌نمونه‌ی پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه‌:-

٤.١- رۆلی بانکی ئیسلامی له‌هاندانی وه‌به‌ره‌ئینان له‌ههریمی کوردستاندا:

هه‌لبه‌ت بانکی ئیسلامی به‌هۆی نه‌بوونی سوو و زیاده خسته سهر رۆلێکی به‌رچاوی هه‌یه له به‌رمو پێش چوون و وه‌به‌ره‌ئیناندا وه‌ئاراسته‌کردنی پرۆژه‌کان به‌رمو بانکه‌کان وه‌به‌ره‌ئینانی هه‌لāl بانکه ئیسلامیه‌کان که‌پشت به‌چالاکیه‌ جو‌راوجۆره‌کانیان ده‌به‌ستن له‌سهر په‌یره‌وکردنی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی، که‌ تێیدا بانکی ئیسلامی له‌هه‌موو کاره‌کان و مامه‌له‌کانیان دا به‌رمو دارایی و وه‌به‌ره‌ئینان ده‌بریت له‌و پرۆژه‌نه‌ی که‌چاکه‌و ئاوه‌دانی بۆ هه‌ریم دینن، به‌شێوه‌یه‌ک به‌سته‌نه‌وه‌ی گه‌شه‌ی ئابووری به‌گه‌شه‌ی وه‌به‌ره‌ئینان، ئیسلام یه‌که‌یه‌کی یه‌ک پارچه‌یه‌ که‌تێیدا ژیان له‌هه‌موو ئاست و بواره‌کاندا جیا‌ناکرێته‌وه‌ هه‌ر بۆیه بانکه ئیسلامیه‌کان ناتوانن گه‌شه‌یه‌کی ئابووری به‌ده‌ست به‌ئین به‌ده‌ر له‌ پێشکه‌وتن و گه‌شه‌ی وه‌به‌ره‌ئینان به‌کو‌کردنه‌وه‌ی سه‌رمایه‌ به‌سته‌وه‌کان و پالێوه‌نانیان بۆ وه‌به‌ره‌ئینان هه‌ر بۆیه بانکه ئیسلامیه‌کان هانی له‌و گروپانه‌ ده‌دن که‌داخوازی پاره‌کانیان به‌ریگه‌ی هه‌لāl له‌دانی سه‌رمایه‌دا وه‌به‌ره‌ئینان له‌به‌رئوه‌ زۆر سه‌رمایه‌دار هه‌ن که‌ سه‌رمایه‌کانیان وه‌به‌ر ئه‌هه‌ن له‌ریگای پرۆژه‌کانی گه‌شه‌پێدانی ئه‌و بانکانه‌وه^(١٤)، بانکه ئیسلامیه‌کان رۆلیان هه‌یه له‌به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی وه‌به‌ره‌ئینان له‌کوردستان دا به‌شێوه‌یه‌ک که‌ ئه‌و وه‌به‌ره‌ئینانه ئاراسته‌ ده‌کهن که‌کو‌مه‌لگا پێویستی پێیه‌تی، که‌ پێداویستیه‌ یه‌که‌مه‌کانی هه‌ریمی کوردستان، وه‌ له‌لایه‌کی ترمه‌وه بانکه ئیسلامیه‌کان له‌و پرۆژه‌نه‌ دوور ده‌که‌ونه‌وه که‌هه‌ندیک له‌ کو‌مه‌لگاکان له‌پێناو به‌دییه‌نانی کالای ناپێویستدا کالای دی به‌فیرۆ ده‌دن، وه‌بانکی ئیسلامی له‌هاوکاری کردنی ئه‌و پرۆژه‌نه‌ دوور ده‌که‌وته‌وه که‌ کارده‌کات بۆ راکێشانی سه‌رنجی خه‌ڵک بۆ خو‌شی و وازه‌ئینان له‌گرنگی دان به‌کار و وه‌به‌ره‌ئینان^(١٥).

به‌پێی ماده‌ (٨) به‌رگه‌ی یه‌که‌م له‌یاسای وه‌به‌ره‌ئینان له‌ههریمی کوردستان ژماره‌ (٤) ی سالی (٢٠٠٦) (ده‌بی وه‌به‌ره‌ئین پێناسه‌ی بواری وه‌به‌ره‌ئینانی خو‌ی بکات سه‌باره‌ت به‌و پرۆژه‌نه‌ی پێش ئه‌نجامی داو و باری دارایی و ئه‌و گرێبه‌ستانه‌ی جێبه‌جێی کردوون ده‌ست نیشان بکات^(١٦).

واته وه‌به‌ره‌ئین پێویسته پرۆژه‌که‌ی و ئه‌وکاره‌ی که‌پێشتر کردویه‌تی و چه‌ندیتی ئه‌زمونی کارکردنی له‌و پرۆژه‌یه‌ دا بخاته به‌رده‌م ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ئینان له‌پێناو وه‌رگرتنی رهماه‌ندی بۆ پرۆژه‌که‌ی پاش وه‌رگرتنی رهماه‌ندی له‌لایه‌ن ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ئینان بۆ پرۆژه‌که‌ی لێره‌دا رۆلی بانکی ئیسلامی دێته‌کایه‌وه که‌ توێژماری ئه‌م توێژینه‌وه‌یه‌ پاش سه‌ردانیه‌کرنیکی مه‌یدانی و لیکۆلینه‌وه له‌بانکه ئیسلامیه‌کان له‌ هه‌ریمی کوردستان دا گه‌شت به‌و خاله‌ی که‌بانکی ئیسلامی رۆلی تاییه‌تی خو‌یان هه‌یه له‌ بوژانه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ئینان له‌ههریمی کوردستان دا.

نموونه‌یه‌کی زیندوو له‌ههریمی کوردستان وه‌ک بانکی جیهان رۆلێکی به‌رچاوی هه‌یه له به‌رمو پێش بردنی که‌رتی وه‌به‌ره‌ئینان له‌ههریمی کوردستان دا به‌شێوه‌یه‌ک کاتیک که‌سیک پرۆژه‌یه‌کی له‌به‌رنامه‌ دایه ده‌چێته بانکی جیهان که‌بانکیکی ئیسلامیه پرۆژه‌که‌ی خو‌ی ده‌خاته به‌رباس لیکۆلینه‌وه‌ی بۆ ده‌کریت له‌لایه‌ن لێژنه‌ی تاییه‌تی بانک سه‌یری پرۆژه‌که‌ ده‌کریت و سه‌ره‌پرشتی بارو‌دو‌خه‌که ده‌کریت و ده‌سته‌ی شه‌رعی بانک به‌ریاری له‌سهر ده‌دات ئه‌گه‌ر پێیان وابوو پرۆژه‌که‌سه‌ر که‌وتنی تێدا پێشبینی ده‌کرێ به‌و مه‌رجه‌ی که‌پێچه‌وانه‌ی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی نه‌بێت ئه‌وا پالێشتی ده‌کریت له‌لایه‌ن ئابووریه‌وه که‌بانکی ناوبراو پارمه‌دارکردن و به‌رمو پێش چوونی پرۆژه‌که‌ی ده‌کات له‌ریگای قازانجکردن و مضاربه‌ و قه‌رزێ بچوکه‌وه به‌شێوه‌یه‌ک که‌پال پشته‌ی که‌رتی پێشه‌سازی ده‌کات وه‌ک دا‌بین کردنی که‌لوپه‌لی بێناسازی یاخود دا‌بین کردنی که‌لوپه‌لی کارگه‌ وه‌ هه‌روه‌ها له‌که‌رتی کشتوکال به‌

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع كهشانهوه)

هەردوو لایەنەوه رووهکی و ئاژمێ و دارستان و ئەو خزمەتگوزارییانە دەچێتە قەلبی کشتوکالەوه و مەکرینی ئۆتۆمبیل بۆ هالاتیانی کوردستان و هەروەها لەکەرتی تەندروستی رۆلی خۆی هەیە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشی بەلام کۆتیکیان داناه کەرتی تەندروستی تەنها بۆ ئەو فەرمانبەرانیە کەلە بانکی جیهاندا مووچەکانیان و مەردەگرن و هەروەها بانکی جیهانی ئیسلامی لەبۆاری گواستنەوه و گەیانندی سەردەم گەشت و سەفەر بۆ حەج و عومەرە رۆلی خۆیان هەیە بەلام لەمەشدا کۆتیا هەیە بۆ فەرمانبەرانە کە لە بانکی ناوبراو مووچەکانیان و مەردەگرن و ئەم بانکە لەپێناو شەری بونی مامەلەکیان بیریاری کۆتایی لای دەستە شەری بانک دەبێت تەنها بۆ کەرتی ئۆتۆمبیل پێویستی بە دەستە شەری بانک نییە، و ئەم بانکە ئیسلامییە پال پستی هەر پرۆژەیەکێ تر دەکات لە هەر کەرتێکی دیکە کە ئەنجومەنی وەبەرھێنان رەزامەندی لەسەردا پالپشتی خۆی بۆ دەربڕیت لەپێناو بۆژانەوهی وەبەرھێنان لە هەریەکێ کوردستاندا^(١٧).

تۆزەر لەمیانە سەردانیکردنی دا بۆ بانکیکی دی بەناوی بانکی (البرکەمی تورکی) کە بانکیکی ئیسلامیە بەی خستە سەری (فائیزە) کار دەکەن و رۆلی خۆیان هەیە لەبۆژانەوهی کەرتی وەبەرھێنان لە هەریەکێ کوردستاندا بەشیوێهەک لەبۆارەکانی کەرتی خانوو، کەرتی ئۆتۆمبیل و هەروەها مامەلە لەگەڵ کۆمپانیای دەکەن بەی نیشی کۆمپانیاکە، لەرووی شیوازی پارەدار کردنەوه تەنها مابە یان هەیە بەلام دامەزراندنی پرۆژەیان نییە واتە ئەگەر کەسێک پرۆژەیەک دا بەمەز رینی و بیخاتەر و بلی کەلوپەلم بۆ بکەن ئەوان نایکەن بەلکو کاریان تەنها کەرتی خانوو، ئۆتۆمبیل، مامەلەکردنە لەگەڵ کۆمپانیای پاش کەرتی پاشان دانەوهیان بە کەرتێکە بەرخیکی گرانتر پێی دەفرۆشن ئا لێرەدا قازانجی خۆیان وەک بانک بە دەست دێن بەلام وەک ئەوهی کە پارە بەدەن بەخەلکی و پاشان رێژەیهکی زیادهی بخەن سەر ئەو کارە ناکەن تەنها شت دەکەن و دواتر دەفرۆشنەوه بەکەسی خاوەن پرۆژە، و ئەو کەسەش کە ئەو شتە داوی کرد بووبۆی دا بین کرا لەلایەن بانکەوه پاشان ئەو کەسە بە مانگە پارەکە دەگەرێنێتەوه بۆ بانکەکە بەی ئەو شتە کەبۆی کردراوه بۆنەوه:-

خانوو لەماوهی ١ سالی ← ٥ سالی

ئۆتۆمبیل لەماوهی ١ سالی ← ٣ سالی

واتە گەراندنەوهی قەرزەکە بەی ئەو شتە کەبۆی کردراوه دەبێت و هەروەها بەی داھاتی کەریارەکیە (قەرز وەرگەرکە)^(١٨). هەر لە میانە توێژینەوه و لیکۆلینەوه ماندا بانکیکی ئیسلامی دیکە دێتە بەرپاس کە ئەویش بانکی ئیلاقی ئیسلامییە کە ئەویش وەک هەموو بانکیکی ئیسلامی دی سوو ناخەتە سەر پارەکە بەلکو بۆ حەلال بونی مامەلەکیان و لەپێناو ئەوهی جی پەنجە هەبێ لەبەرەودان بەکەرتی وەبەرھێنان لەرێگای مابە و مزاربەوه کار دەکەن بەشیوێهەک لەبری ئەوهی ١٠٠ دەفتەر دۆلار بەدات بەکەسێک و دواتر رێژە ١٨٪ یاخود زیاتری بخاتەسەر بەلکو کاتیک کەسێک داوی قەرز دەکات بۆ پرۆژەیهکی وەبەرھێنان بۆ نمونە کاتیک کەسێک دوکانێکی بەکری گرتو بۆ کاری دەلاکی ئەم بانکە ئیسلامییە پارە ناداتی و دواتر سەردانی پرۆژەکە دەکات و دواتر کەلوپەلی دوکانە بۆ دەکری ئەو کەسەش بەی داھاتی خۆی و بەی نرخی ئەو کەلوپەلە بۆی کردراوه مانگە بڕپارەکە دەگەرێنێتەوه بۆ بانک وە یاخود بۆ پێشخستنی لایەنی پێشەسازی و کارگەسازی، کاتیک کەسێک دەچێت داوی پارە دەکات بۆ کارگە ئایس کریم یاخود کۆمپانیای ئەم بانکە ئیسلامیە بەپارەیی نایەنی بەلکو لێژنە تاییەتی بانک سەردانی شوێنەکە دەکات و دواتر بەگۆرە گرێبەستێک کە ئەو رێکەوتنەوه ئەوانی جی بۆسە تێدا دەنوسنەوه دواتر پێی دەفرۆشنەوه ئەو کەسەش بە مانگە بەی ئەو کەلوپەلە لایەنی کەبۆی کردراوه پارەکە دەگەرێنێتەوه لەماوهی ١٢ مانگ یاخود ٢٤ مانگ یاخود ٣٦ مانگ^(١٩).

هه‌ر له‌میهانی سهردانیکردنمان بۆ بانکیکی ئیسلامی به‌ناوی بانکی ابوظبی ئیسلامی وه له‌ نزیکه‌وه سازکردنی دیمانه‌یه‌ک له‌گه‌ل به‌ریوه‌ری بانکه‌که، که‌پیی وابوو رۆلێکی به‌رچاویان هه‌یه له‌پیشخستن و هاندانی وه‌به‌ر هێنان له‌ریگه‌ی قازانجکردن و هاوبه‌شیکردن، که له‌ سالانی پێشوو له‌سه‌ر ئاستی تاکه‌ که‌س و کۆمپانیایان رێژه‌ی وه‌به‌ر هێنانیان به‌رز کردبوه‌وه به‌لام له‌ئێستادا به‌هۆی گۆرانی سیستهمی بانکه‌که‌یان تهنه‌ا مامه‌له‌ له‌گه‌ل کۆمپانیایان ده‌که‌ن که‌ئهمه‌ش رێیه‌که له‌پێناو بوژانه‌وی که‌رتی وه‌به‌ر هێنان له‌ ههریمی کوردستاندا له‌وانه رۆلیان هه‌یه له‌هه‌موو بواره‌کاندا وه‌ک بوا‌ری په‌یوه‌ندیه‌کانی بازرگانی گشتی وه‌که‌رتی پیشه‌سازی وه‌ک کارگه‌کان و که‌رتی تهن‌روستی له‌گه‌ل کۆمپانیای دهرمان رۆلی خۆیان ده‌سه‌لمینن بۆ پێشخستنی وه‌به‌ر هێنان وه‌هه‌روه‌ها له‌حاله‌تی گه‌شت و عه‌مه‌ردا رۆلیان هه‌یه^(٢٠). به‌پێی پرگه‌ی حه‌وته‌م له‌ماده‌ی دووم له‌یاسای وه‌به‌ر هێنان له‌ههریمی کوردستان ژماره (٤) سالی (٢٠٠٦) ده‌لی (حه‌که‌که‌نی ئهم یاسایه له‌سه‌ر ئه‌و پرۆژانه‌ پیاده‌ ده‌کریت که ده‌سته رهمانه‌دیان له‌سه‌ر ده‌دات له‌که‌رتی بانکه‌کان و)^(٢١)

که‌واته له‌گه‌ل نه‌بوونی یاسای تایبه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا به‌پێی ئهم ماده‌یه‌ی سه‌رموه ئه‌و پرۆژانه‌ی ده‌چنه چوارچێوه‌ی بانکه‌که‌نه‌وه واته مامه‌له بانکیه‌کان له‌نیوانیاندا بانکی ئیسلامیش که‌جۆریکه له‌بانک، که‌واته ئهم یاسای وه‌به‌ر هێنانه حوکمی ده‌کات، که‌واته ئه‌گه‌ر هاتوو کێشه‌یه‌ک رووی دا ئه‌وه به‌پێی ماده‌ی ئاماژه‌پێکراو له‌یاسای وه‌به‌ر هێنان له‌ههریمی کوردستاندا حوکمی پێده‌کریت وه‌له‌به‌رته‌دا دادومر ناتوانیت سه‌یری که‌یه‌که نه‌کات به‌بیانوی نه‌بوونی یاسای تایبه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا چونکه به‌پێی یاسای دۆسه‌یه‌کانی شارستانی عێراقی ژماره (٨٣) سالی (١٩٦٩) هه‌موار کراو ماده (٣٠) ده‌لی (هیچ دادگایه‌ک بۆی نییه رێگری بکات له‌حه‌کم کردنی به‌و پاساوه‌ی که‌ناروونی له‌یاسادا هه‌یه و میان ده‌قی یاسا نییه وه یاخود که‌م و کوری هه‌یه له‌ده‌قدا، وده‌دومر ناتوانی رێگری بکات بۆ به‌ده‌ست هێنانی ماف و وه‌هه‌روه‌ها دواکه‌تنی نایاسایی له‌دهرکردنی حوکم به‌ریگری کردن له‌به‌ده‌ست هێنانی ماف هه‌ژمارده‌کرئ^(٢٢). وه‌به‌پێی یاسای شارستانی عێراق ژماره (٤٠) سالی ١٩٥١ له‌ماده (١) پرگه‌ی (٢) ده‌لی (له‌کاتی نه‌بوونی ده‌قی یاسا حوکمی دادگا ده‌کریت به‌نه‌ریت کاری پێیکریت وه‌هه‌گه‌ر نه‌ریت نه‌بوو به‌نه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی گونجاو ترینن بۆ ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ستی مه‌زه‌به‌یه‌کی دیاریکراو بێت ئه‌گه‌ر نا له‌ژێر سایه‌ی به‌نه‌مانی دادومریدا ده‌بی^(٢٣).

به‌هۆی ئه‌وه‌ی که بانکه ئیسلامیه‌کان سه‌ر به‌ بانکی مرکزی عێراقین قانونی عێراقی جێبه‌جێ ده‌بی^(٢٤) له‌ سه‌ریان.

٤.٢- رۆلی بانکی ئیسلامی له‌هاندانی وه‌به‌ر هێنان له‌ پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه:

پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه پرۆژه‌یه‌کی حکومه‌تی ههریمی کوردستانه‌به‌ ئامانجی به‌ره‌و پیشچونی که‌رتی ئابوریه له‌ ههریمی کوردستان له‌سه‌رته‌ای راگه‌یانده‌وه به‌ ئامانجی دوزینه‌وه‌ی بزێنه‌کان و خاوه‌تن پرۆژه‌کان خاوه‌ن بېروکه‌کان له‌ پێناوی بوژاندوه‌ی که‌رتی ئابوری رهمساندنی هه‌لی کار بۆ هاوالاتیان و خاوه‌ن پیشه‌کانه له‌ ههریمی کوردستان له‌ سه‌رجه‌م شارو شاروچه‌کان.

ئهم پرۆژه‌یه به‌ فه‌رمانی سه‌روکی حکومه‌ت ژماره (٢٦٤٠) له ٢٠٢٣/٦/٢٥ په‌سه‌ندکرا، جێی باسه پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه پرۆژه‌یه‌کی هاوبه‌شه له‌ نیوان که‌رتی گشتی و که‌رتی تایبه‌ت (ریکخراوی کارساز و بانکی بازرگانی و به‌ریوه‌به‌رایه‌تی سندووقی پیشوانی پرۆژه‌کانی لاوان/ وه‌زاره‌تی کاروکاروباری کۆمه‌لایه‌تی) به‌ مه‌به‌ستی دا‌بینکردنی قه‌رز ی ئاسان بۆ پرۆژه‌ی مامناوه‌ند و بچووک له‌ ههریمی کوردستان، ئهم پرۆژه‌یه له‌ سالی ٢٠٢٣ ده‌ستی پێکرد له‌

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

قوناغی یه‌که‌مدا خه‌رج‌کردنی (٢٥) قهرز بۆ بزنیسی مامناوه‌ند و بچووک تا بری (١٥٠,٠٠٠,٠٠٠) سه‌د و په‌نجا ملیۆن دینار

به رسوماتی کارگیری (٢%) و به‌ی داواکردنی هیچ بارمه‌یه‌ک (ره‌هن) له‌سه‌ر قهرزه‌کان له‌لایه‌ن بانکی جیهان که بانکێکی ئیسلامیه جیه‌جێکرا ، نهمه له کاتیکدایه که نهم بزسانه تا راده‌یه‌کی زۆر نه‌یان‌توانیوه ده‌ستیان به‌م جوهره قهرزه بگات له رابردوودا، بانکی جیهان به‌ریگای مامه‌له‌ی ئیسلامی بۆ دوورکه‌وته‌وه له حهرامی مامه‌له‌که به هیچ شێوه‌یه‌ک قهرزه‌که‌یه‌ن به‌پاره پینادات به‌لکو نه‌و که‌لوپه‌لانه‌ی که هه‌ریه‌که‌یک له‌و که‌سانه‌ی داوای قهرزیان کردووه بۆیان دابین ده‌کات دواتریش له ماوه‌ی سێ ساڵدا پاره‌که‌یه‌ن لێ‌وهرده‌گرێته‌وه، لێ‌روه بۆمان ده‌رده‌که‌وت که بانکێ جیهان و هه‌رته‌ی ئابوری له هه‌ریه‌ی کوردستاندا له چوارچێوه‌ی پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه²⁴.

له‌واکایه‌دا توێژهری نهم توێژینه‌وه‌یه پاش سه‌ردانی‌کردنێکی مه‌یدانی بۆچه‌ند بانکێکی ئیسلامی بۆی ده‌رکه‌وت که‌وا بانکه ئیسلامیه‌کان رۆلێکی به‌رچاویان هه‌یه له‌بۆژانه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌یه‌ن له‌هواره‌کانی پێشه‌سازی و کشتوکاڵ و ته‌ندرووستی و گواسته‌وه و گه‌شته‌کردن، وه لێ‌رده‌دا توێژه‌ر هه‌ری بۆه‌وه ده‌چێت له‌وکاته‌نه‌ی که که‌سێک ده‌چێته بانکێ ئیسلامی و پێویستی به‌پاره هه‌یه له‌پێناو به‌دییه‌یه‌نی پرۆژه‌یه‌ک و زیاده‌بونی وه‌به‌ره‌یه‌ن و به‌رزکردنه‌وه‌ی باری ئابووری خۆی نه‌و بانکه ئیسلامیه‌یه به‌که‌سه‌که ده‌لێن نێمه که‌لوپه‌له داواکراوه‌که‌ت بۆ ده‌کڕین بۆ نمونه‌وه نه‌وه‌ی زیاتر ئێشی له‌سه‌ر ده‌کڕیت له‌بانکه ئیسلامیه‌که‌ندا ئۆتۆمبێله لێ‌رده‌دا قهرزده‌ر (بانکه‌که) ئۆتۆمبێله‌که به‌هه‌رخێک ده‌کڕیت به‌لام نه‌و ئۆتۆمبێله ده‌دات به‌قهرز و هه‌رگه به‌هه‌رخێکی زیاتر له‌وه‌ی که‌هه‌ریه‌یه‌تی لێ‌رده‌دا نه‌و به‌ره‌ پاره زیاده به‌رای توێژه‌ر ناچێته قالی سوو له‌به‌ر نه‌وه‌ی له سیسته‌می هه‌موو دونه‌یادا پشت ده‌به‌سته‌ریت به‌ دوو سیسته‌می بانکی که نێزای سیسته‌می بانکی و دانیایه‌یه جا له‌به‌ر نه‌وه له کوردستان ده‌مانه‌وت بۆژانه‌وه‌یه‌ک دروست بکه‌ین له‌نیوان بانک و هاوڵاتیاندا له هه‌ریه‌ی کوردستان پێویستمان به‌ گه‌رانه‌وه‌ی متمانه‌یه بۆ بانک جالێرده‌دا ده‌توانین بلێین مامه‌له‌کانی بانکی ئیسلامی هه‌مووی هه‌لآله و حهرامی تێدا نیه به‌ شێوه‌یه‌ک کاتیک که‌سێک پاره له بانکه‌که داده‌نێت نه‌و پاره‌یه وه‌به‌ره‌یه‌نی پێده‌کڕیت قازانج و زهره‌ر رۆده‌دات ئه‌گه‌ر بانکه‌که قازانجی کرد نه‌و په‌شکی نه‌و که‌سه‌ش له قازانج به‌ر ده‌که‌وت جا نه‌وه که بوه مضارب‌ه‌و قازانج و زهره‌ر ئیدی نه‌وه حهرام و هه‌لآلیشی تێدا نیه به‌لکو هه‌موو هه‌لآله له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌رپه‌روه‌ی ئیسلامی کارده‌که‌ن ، ئێستا نهم به‌رپه‌روه‌یه له ئه‌وروپاش باوه هه‌ندێ بانک هه‌یه که ناوی بانکی ئیسلامیان لێ‌نه‌وان ئه‌وانه‌ی وه‌به‌ره‌یه‌ن ده‌که‌ن واته کاتیک که‌سێک پاره‌که‌ی له بانک داده‌نێن قابیلی قازانج و زهره‌ر به‌مه‌ش به‌ په‌شکی خۆی له قازانج و زهره‌ر به‌شدار ده‌بێت . له‌هه‌نجام دا وه‌به‌ره‌یه‌ن له زیاد بونه‌وه‌دا ده‌بێت، به‌لام تێبینی نه‌وه ده‌که‌ین که که‌م و کوری له ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌یه‌ن دا به‌رامبه‌ر بانکی ئیسلامی هه‌یه که‌به‌ه‌وی نه‌یونی لایه‌نێکی تایبه‌تمه‌ند به‌هه‌له‌سه‌نگاندنی ئه‌دا‌ی شێوازه وه‌به‌ره‌یه‌نه‌کان له‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریه‌ی کوردستاندا وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌شپه‌روه‌یه‌کی ئاشکرا له‌یاسای وه‌به‌ره‌یه‌ن له‌هه‌ریه‌ی کوردستان ژماره (٤) سالی (٢٠٠٦) ئاماره‌ی به‌بانکی ئیسلامی نه‌کردووه که‌مه‌ش گرنگی و کاریگه‌ری خۆی ده‌بێت له‌سه‌ر بانکه ئیسلامیه‌کان له‌که‌رتی وه‌به‌ره‌یه‌ن‌دا نهمه له‌لایه‌ک، به‌شپه‌روه‌یه‌ک بانکه‌کان ئازادیه‌کی ته‌واویان هه‌یه له‌یاری کردن به‌هه‌رخێ نه‌و که‌لوپه‌له یاخود ئامێرو ئۆتۆمبێله‌ی ده‌یکرن و دواتر ده‌یفروشنه‌وه به‌کریار، وه‌له لایه‌کی تهره‌وه له‌به‌ره‌نبوونی یاسای تایبه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریه‌ی کوردستاندا هه‌ر بانکه و شێوازی پارمه‌دارکردن و جێ په‌نجه‌ی بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌یه‌ن

له‌هه‌رمیمی کوردستاندا جیاوازه واته من وەک توێژهری ئهم توێژینه‌وهیه یه‌ک سیسته‌میه نه‌دی له‌نیۆبانکه‌کاندا به‌لکو ئازادیم به‌رچاوکه‌وت له‌نیۆ بانکه‌کاندا بێ ده‌ست تێوه‌گلانیکی جدیانه‌ی ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌به‌رمو پیش چوونی وه‌به‌ره‌ینان له‌بانکه‌کاندا، وه‌شه‌وه‌ی تێبینیم کردوه جیی سهرنج بوو لای توێژهری ئهم توێژینه‌وهیه ئوموو که ناشه‌فافییه‌تیک له‌کاره‌که‌دا هه‌بوو به‌شیوه‌یه‌ک له‌کاتی کرینی که‌لوپهل و دواتر فرۆشتنه‌وه‌یه‌یه‌ به‌هاوو لایه‌یه‌که لێره‌دا ناروونی هاته‌به‌ر دیدهم به‌شیوه‌یه‌ک ره‌نگه‌ خۆیان که‌لوپهل‌ه‌که‌یه‌ن به‌ره‌م هه‌یناییت یاخود ره‌نگه‌ هه‌ی هاوبه‌شی خۆیان بێت جالێره‌دا هه‌ر بانکه‌و به‌ی ده‌ست تێوه‌ردانیکی راسته‌وخۆی ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ینان ئازادیه‌کی ره‌ها هاته‌به‌ر گویم که‌بوێه پێم وایه و وای بۆده‌جم که‌له‌ نه‌گه‌ری ده‌ست تێوه‌گلانیکی راسته‌وخۆی ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ینان و هاوکات هه‌بوونی یاسای تاییه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌رمیمی کوردستاندا ئه‌وا رۆلێکی زۆر زیاتریان ده‌بێت له‌و رۆله‌ی که‌نێستا هه‌یه‌نه له‌پێناو به‌ره‌ودان به‌کهرتی وه‌به‌ره‌ینان له‌کوردستاندا.

۵- ده‌رئه‌نجام

ئهم توێژینه‌وه‌یه‌ بابته‌تیک زیندوی نیۆکۆمه‌لگای هه‌رمیمی کوردستانی باسکردوه که‌رۆلی بانکی ئیسلامیه‌ له‌بوژانه‌وه‌ی کهرتی وه‌به‌ره‌یناندا که‌گرنگی ئهم توێژینه‌وه‌یه‌یه‌ من له‌وه‌دایه که‌کس به‌م شێوازه‌ی من باسی نه‌کردوه تاوه‌کو رۆژگاری ئه‌مه‌رۆی (۲۰۲۶) باسکراوه که هه‌ر له‌م رێیه‌شه‌وه ره‌سه‌نایه‌تی توێژینه‌وه‌که‌م ده‌سه‌لمێنم، له‌م توێژینه‌وه‌یدا توێژه‌ر گه‌یه‌شته به‌کۆمه‌لێک ده‌رئه‌نجام که‌به‌رچاوترینیان ئه‌مانه‌ن:-

۱) بانکی ئیسلامی ده‌زگایه‌کی بانکییه‌ که‌له‌هه‌موو مامه‌له‌و چالاکی و به‌ریوه‌بردن و وه‌به‌ره‌یناندا به‌هه‌موو کاروئامانه‌که‌کانیه‌وه له‌سه‌ر رێچه‌کی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی ئه‌نجام ده‌دریت.

۲) بانکی ئیسلامی رێژه‌ی زیاده‌خسته‌ سه‌ری و سوو دوور ده‌خه‌نه‌وه له‌مامه‌له‌کانیاندا.

۳) ئامانجی بانکی ئیسلامی بریتیه‌ له‌ئه‌نجام دانی هه‌موو بازرگانیه‌کی بانکی ناسراو له‌سه‌ر بنه‌ما ئیسلامیه‌کان که‌په‌بهند به‌هوکمرانییه‌وه، وه‌ زیندووکردنه‌وه‌ی پرۆگرامی ئیسلامی له‌مامه‌له‌کانیاندا.

۴) هاوکێشه‌کانی پارهدان بۆ پاره‌ ئیسلامیه‌کان هه‌مه‌چه‌شنن و هه‌ر بانکه‌و به‌پێی سه‌رمایه‌ی خۆی پارهدار کردنی ئه‌نجام ده‌دات که‌ یان به‌شیوه‌ی به‌شداری کردنی هه‌میشه‌یی یاخود المضاربه‌ و یاخود قازانجکردن ده‌بێت.

۵) بانکی ئیسلامی خاوه‌نی کۆمه‌لێک تاییه‌تمه‌ندی خۆیه‌تی له‌وانه‌ش (بانکی ئیسلامی بانکیکی گه‌شه‌پێدانه‌ و وه‌ بانکیکی که‌ رۆلی کۆمه‌لایه‌تی ده‌بینی، وه‌ بانکیکه‌ که‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلامی به‌ریوه‌ی ده‌بات)

۶) سه‌رمایه‌ شایه‌نی زیادکردن و خسته‌ سه‌ری پاره‌ و سوو و مرگرتن نییه‌.

۷) وه‌ به‌ره‌ینان بریتیه‌ له‌به‌رده‌وام بوونی به‌های که‌ره‌سته‌کانی سه‌رمایه‌ که‌له‌ئه‌نجامی چالاکی به‌ره‌مه‌ینهر بۆ ماوه‌یه‌کی دیاریکراو رووده‌مدن.

۸) له‌گرنگترین ئامانجه‌کانی وه‌به‌ره‌ینان له‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌رمیمی کوردستاندا ئه‌وه‌یه که‌هه‌ردوو بواری سه‌رمایه‌و ئه‌زموونی کار له‌گه‌شه‌پێدانی ئابووریدا به‌شداری بکه‌ن و به‌ده‌ست هه‌ینانی قازانج بۆ وه‌به‌ره‌ینهر وئازادکردنی تاک و کۆمه‌لگه‌ له‌ئابووری و لاتدا.

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

٩) پروژه‌ی گه‌شانه‌وه پروژه‌یه‌کی حکومتی ههریمی کوردستانه‌به ئامانجی به‌ره‌و پیشچونی کهرتی ئابوریه له ههریمی کوردستان له‌ریگای بانکی جیهان که بانکیکی ئیسلامیه جیه‌جیکرا.

١٠) بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا رۆلێکی راسته‌قینه‌یان هه‌یه له‌به‌ره‌ودان به وه‌به‌ره‌ینان، که له‌م سه‌ر ده‌می جه‌نجالی و قه‌یرانی ئابوریه‌ی ههریمی کوردستاندا بانکی ئیسلامی رۆلی هه‌بووه له‌پالپشتی کردنی پروژه‌هکانی هاو‌لاتیان وه‌ک بانکی جیهان له‌ پروژه‌ی گه‌شانه‌وه‌دا.

١١) بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا به‌یاسای تایبته‌ت ریک نه‌خراوه.

١٢) سه‌لماندنی گریمانه‌ی توێژینه‌وه که‌بوونی په‌یوه‌نده‌یه‌کی هاو‌لایه‌نه‌نه له‌نیوان بانکه ئیسلامیه‌کان و کهرتی وه‌به‌ره‌یناندا.

له‌میانیه‌ی توێژینه‌وه‌که‌ماندا ئهم پێشنیارانه ده‌خه‌ینه روو:-

١) داوا له‌یاسادانه‌ری ههریمی کوردستان ده‌که‌ین وه‌ک یاسادانه‌ری عێراقی که یاسایه‌کی تایبته‌ت به‌بانکی ئیسلامی ده‌ربکات له‌به‌ره‌ئه‌وه‌ی هه‌یج یاسایه‌ک بۆ ریکخستنی بانکی ئیسلامی بوونی نییه، وه‌ داواکارین که‌په‌رله‌مانی کوردستانیش هه‌ولی ته‌واوی خۆی بخاته گه‌ر بۆ ریکخستنی ئهم بابته‌ته.

٢) داواکارین له‌ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ههریمی کوردستاندا که ده‌ست تێوه‌گلانیکی راسته‌وخۆی هه‌بێت له‌کاتی دا‌بین‌کردنی که‌لوپه‌ل و پالپشتی کردنی پروژه‌هکانی له‌لایه‌ن بانکه ئیسلامیه‌که‌نه‌وه.

٣) داواکارین له‌حکومه‌تی ههریمی کوردستان که هه‌لسنیت به‌زیادکردنی سه‌رمایه‌ی بانکه ئیسلامیه‌کان ئه‌گه‌ر به‌چه‌ند پشکیکی که‌میش بێت کاریگه‌ری خۆی ده‌بی له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ههریمی کوردستاندا.

٤) داواکارین له‌یاسادانه‌ری ههریمی کوردستان که‌وا له‌ یاسای وه‌به‌ره‌یناندا به‌ شێوه‌یه‌کی روون و ئاشکرا ئاماژه به‌ده‌سته‌واژه‌ی بانکی ئیسلامی بکات وه‌ک یاسای جیه‌جی کراری ئیستا ته‌نها به‌شێوه‌یه‌کی گشتی باس له‌بانکه‌کان بکات، به‌لکو دان پێدانیکی روون و ئاشکرا به‌ بانکی ئیسلامی له‌یاسای وه‌به‌ره‌ینانی ههریمی کوردستان بێته به‌رچاو.

٥) داواکارین که حکومتی ههریمی کوردستان به‌ته‌واوی دام و ده‌زگا په‌یوه‌نده‌داره‌که‌نه‌وه سه‌نته‌ریکی توێژینه‌وه و لیکۆلینه‌وه له‌م بابته‌ته دروست بکه‌ن به‌مه‌به‌سته‌ی تێگه‌یشتنیکی زانستیانوه‌ بابته‌تیانه و چۆنییه‌تی به‌رزکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌کوردستان له‌ریگه‌ی کردنه‌وه‌ی خولی راه‌ینان بۆ وه‌به‌ره‌ینه‌ران تاوه‌کو له‌هه‌گه‌ری ده‌رکردنی یاسای تایبته‌ت به‌بانکی ئیسلامی ته‌واوی ئاماده‌کارییه‌ک کرابێت له‌لایه‌نی ئابوورییه‌وه هه‌روه‌ها بێته‌ پێشینه‌یه‌کیش بۆ ده‌سه‌لاتی یاسادانان تا‌کو بتوانن یاسای پێویست به‌بانکی ئیسلامی ده‌ربکه‌ن که‌له‌ده‌ره‌نجامدا به‌هۆی یه‌ک سیسته‌می و بوونی یاساوه‌ رێژه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ههریمی کوردستان له‌زیاد بووندا ده‌بێت. په‌راویز

^١ - Hells S.A, Financial Statement Analysis in Islamic Banking case study Jordan
Islamic Bank from 1983 to 1987, (Msc. Dissertation, Univ, U.K, 1988)P.5

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع كهشانهوه)

^٢. الموقع الإلكتروني: <https://www.arabnak.com>

^٣. محمود عبد الكريم أحمد، الشامل في معاملات وعمليات المصاريف الإسلامية (ب-ش.ج، دار النفائس، ٢٠٠١).

^٥. سيد قطب، تفسير آيات الربا (بيروت، دار الشروق، ١٩٧٨)، ٩٠.

^٥. د. نعم حسين نعمة، د. رغد محمد نجم، المصارف والمؤسسات المالية الإسلامية في دول مجلس التعاون الخليجي الواقع والتحديات، (١٢)، (٢) [مجلة القادسيه للعلوم الإداريه والاقتصادية] (٢٠١٠)، ١٢٢، ١٣٧.

^٦. مجموعة مؤلفين، البنك الإسلامي للتنمية والدكتور أحمد محمد على مسيرة مؤسسة وسيرة رئيس (ب-ش.ج، دار مدارك للنشر، ٢٠٢٠)، ٢٤٠.

^٧. على جمعة محمد، موسوعة الاقتصاد الإسلامي في المصارف والنقود والاسواق المالية الجوانب الإدارية والقانونية للمصارف (القاهرة، دار السلام، المعهد العالمي للفكر الإسلامي، ٢٠٠٩)، ١٤٠.

^٨. د. الطاهر قانه، المصارف الإسلامية و دورها في رفع الكفاءة الانتاجية للملكية الوقفية البنك الإسلامية الاردني نموذجاً (ب-ش.ج، دار الخليج، ٢٠١٨)، ٤١.

^٩. د. رنا محمد راضي، دور الإدارة في منح الإجازة الاستثمارية والفائها - دراسة قانونية مقارنة (القاهرة، المركز القومي للإصدارات القانونية، ٢٠١٦)، ١٤٠.

^{١٠}. د. نازاد شكور صالح، قوانين تشجيع الاستثمار - دراسة تحليلية مقارنة - (مصر، دار الكتب القانونية، ٢٠١٣)، ٢٢٨.

^{١١}. محمد أحمد جابر جودة، مدى ملائمة عمليات التمويل والاستثمار في المصارف الإسلامية لمعايير هيئة المحاسبة والمراجعة الإسلامية، دراسة ميدانية تطبيقية على المصارف الإسلامية العاملة في فلسطين (رسالة الماجستير، الجامعة الإسلامية - غزة، ٢٠١٦)، ٢٥.

^{١٢}. محمد عبد المنعم أبو زيد، الدور الاقتصادي للمصارف الإسلامية بين النظرية والتطبيق (القاهرة، المعهد العالمي للفكر الإسلامي ١٩٩٦)، ٧١.

^{١٣}. موقعي الإلكتروني: <https://www.arabnak.com>

^{١٤}. كمال سعيد كامل النونو، مدى تطبيق معايير التدقيق الداخلي في البنوك الإسلامية (ب-ش.ج، ٢٠٠٩)، ٨٤.

^{١٥}. أحمد حسين أحمد المشهراوي، تقييم دور المصارف الإسلامية في التنمية الاقتصادية في فلسطين (رسالة الماجستير، الجامعة الإسلامية، غزة، ٢٠٠٣)، ٥٦.

^{١٦}. ومقائعي كردستان، ژماره (٦٢) سالی شهشهم رۆژی ٢٧/٨/٢٠٠٦، یاسای ومبهرينان له ههريمي كردستان ژماره (٤) سالی ٢٠٠٦.

^{١٧}. شاسو محمد صالح، یاریدهدهری بهریومهیری بانک، لقی باجگر (عیراق، ههولیر، بانکي جیهان، ٢٠٢٦/٤/١٩).

^{١٨}. حقى كایا، یاریدهدهری بهریومهیری بانک (عیراق، ههولیر، بانکي البركة تورکی، ٢٠٢٦/٤/١٩).

^{١٩}. فاروق عبدالفتاح محمد، بهریومهیری بانک (عیراق، سلیمانی، بانکي نیلافي ئیسلامی، ٢٠٢٦/٤/٢٠).

^{٢٠}. هاوناز نازاد دزمیی، بهریومهیری بهشی ههولیر (عیراق، ههولیر، بانکي أبوظبی ئیسلامی، ٢٠٢٦/٤/١٩).

^{٢١}. ومقائعي كردستان، پ١٧.

^{٢٢}. الوقائع العراقية، القانون المرافعات المدنية رقم ٨٣ لسنة (١٩٦٩) المعدل، المادة (٣٠).

^{٢٣}. الوقائع العراقية القانون المدني العراقي، رقم (٤٠) لسنة ١٩٥١، المادة (١).

24. نارام أنور عمر، بهریومهیری پروژهی كهشانهوه (عیراق، ههولیر، ومزارمتی کارو کاروباری کومه لایمتی، بهریومهیریایمتی سندوقی پشتیوانی پروژهی بچووکهکانی لاوان، ٢٠٢٦/٤/٢١).

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع گهشانهوه)

(٣) القانون المدني العراقي، رقم (٤٠) لسنة ١٩٥١
مألفهري ئهليكترونى:-

1. <https://www.arabnak.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%86%D9%88%D9%83-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9/>

2. <https://majles.alukah.net/t177775/>

سەرچاوهی بیانی:-

1. Helles S.A, Financial statement Analysis in Islamic Banking case study Jordan Islamic Bank From 1983 to ١٩٨٧ (Msc. Dissertation, Univ. U. K, (١٩٨٨)

دیمانه:

- (١) شاسۆ محمد صالح ، بهرپوهبهري بانک ،لقى باجگر(عیراق، ههولیر، بانکی جیهان، (٢٠٢٦/٤/١٩)
- (٢) حقى كایا، یاریدهدهرى بهرپوهبهري بانک (عیراق، ههولیر، بانکی البركة تورکي، ٢٠٢٦/٤/١٩)
- (٣) فاروق عبدالقادر محمد، بهرپوهبهري بانک (عیراق، سلیمانی، بانکی ئیلافی ئیسلامی، ٢٠٢٦/٤/٢٠)
- (٤) هاوناز نازاد دزمی، بهرپوهبهري بهشی ههولیر (عیراق، ههولیر، بانکی أبوظبي ئیسلامی، ٢٠٢٦/٤/١٩)
- (٥) نارام أنور عمر، بهرپوهبهري پروژهی گهشانهوه (عیراق، ههولیر، وهزارهتی کارو کاروباری کۆمهلایهتی، بهرپوهبهرايهتی سندوقی پشتیوانی پروژه بچووکهکانی لاوان، (٢٠٢٦/٤/٢١).

List of Authors

Books

(١) Mahmoud Abdel-Karim Ahmed, Comprehensive Guide to Transactions and Operations of Islamic Banks (Published by Dar Al-Nafais, 2001)

(٢) Sayyid Qutb, Interpretation of the Verses on Usury (Beirut: Dar Al-Shorouk, 1978)

(^٣A Group of Authors, The Islamic Development Bank and Dr. Ahmed Mohamed Ali: The Journey of an Institution and the Biography of its President (Published by Dar Madarek, 2020)

(^٤Ali Gomaa Mohamed, Encyclopedia of Islamic Economics in Banks, Money, and Financial Markets: Administrative and Legal Aspects of Islamic Banks (Cairo: Dar Al-Salam, International Institute of Islamic Thought, 2009)

(^٥Dr. Al-Taher Qana, Islamic Banks and Their Role in Raising the Productive Efficiency of Waqf Property: The Islamic Bank of Jordan as a Model (Published by Dar Al-Khaleej, 2018)

(^٦Dr. Rana Mohamed Radi, The Role of Will Granting and Revoking Investment Licenses - A Comparative Legal Study - (Cairo: National Center for Legal Publications, 2016)

(^٧Dr. Azad Shakour Saleh, Investment Promotion Laws - A Comparative Analytical Study - (Egypt: Dar Al-Kutub Al-Qanuniyya, 2013)

(^٨Muhammad Abdul-Munim Abu Zaid, The Economic Role of Islamic Banks: Between Theory and Practice (Cairo: International Institute of Islamic Thought, 1996)

(^٩Kamal Saeed Kamel Al-Nunu, The Extent of Application of Internal Auditing Standards in Islamic Banks (B.Sh.-Ch., 2009)

Academic Guide:

(^١Dr. Nagham Habin Naama, Dr. Raghad Muhammad Najm, "Islamic Banks and Financial Institutions in the GCC Countries: Reality and

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه)

Challenges," (12), (2) [Al-Qadisiyah Journal of Administrative and Economic Sciences] (2010(

Academic Topics:

(^١Muhammad Ahmad Jaber Joudah, The Extent of Suitability of Financing and Investment Operations in Islamic Banks to the Standards of the Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions: An Applied Field Study on Islamic Banks Operating in Palestine (Master's Thesis, Islamic University - Gaza, 2016(

(^٢Ahmad Hussein Ahmad Al-Mashharawi, Evaluating the Role of Islamic Banks in Economic Development in Palestine (Master's Thesis, Islamic University, Gaza, 2003(

Research Papers:

(^١Research Papers on the Kurdistan Region, Issue (4) (2006). 2) Civil Procedure Law No. (83) of 1969, as amended

(^٣Iraqi Civil Law, No. (40) of 1951

Electricity:-

.^١

<https://www.arabnak.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%86%D9%88%D9%83-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9/>

.^٢<https://majles.alukah.net/t177775/>

A summary of my statement:-

.^١ Helles S.A, Financial statement Analysis in Islamic Banking case study Jordan Islamic Bank From 1983 to 1987 (Msc. Dissertation, Univ. U.K, 1988(

Demand:

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:
مشروع كهشانهوه)

(^١ Chairman of Muhammad Saleh, at the Internet Bank, found early (Iraq, Hawaler, Banki Jahan, 4/19/2026(

(^٢ Haqqi Kaya, I want to run the bank (Iraq, Howler, Baraka Turki Bank, 4/19/2026(

(^٣ Farouk Abdul Qader Muhammad, Bank of Iran (Iraq, Soleimani, Bank of Egypt) Islami, April 20, 2026(

(^٤ Hawanaz Ezad Dziyi, on the Internet, on this topic (Iraq, on the internet, Abu Dhabi Islamic Bank, 4/19/2026(

(^٥ Aram Anwar Omar, Iran (Iraq, Iran, Karo Karubari Ministry of the Emirates, Iran) Pashtwani Sandwich in Chowkani Lawan, 21/4/2026.(

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦ / العدد ٥

